



Laihian kunta
Arviointikertomus vuodelta 2021
tarkastuslautakunta 14.6.2022

Kunnanvaltuustolle

1. Tarkastuslautakunnan tehtävä, kokoonpano ja työskentely

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan on valmisteltava valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä arvioitava, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet. Tarkastuslautakunnan on huolehdittava kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta. Jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää, tarkastuslautakunnan on arvioitava talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman ja toimenpideohjelman riittävyyttä. Tarkastuslautakunnan tehtävänä on valvoa 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi.

Tehtävän suorittamiseksi tarkastuslautakunta on perehtynyt valtuuston asettamiin tavoitteisiin ja kunnanhallituksen toimintakertomuksessa esittämiin tavoitteiden toteutumista koskevaan raportointiin. Arviointi perustuu kunnanhallituksen toimintakertomustietoihin, tarkastuslautakunnan haastatteluissa saatuihin tietoihin ja havaintoihin, asiakirjoihin sekä tilintarkastajan raporttiin. Tarkastuslautakunnan arviointi on jälkikäteisarviointia. Tarkastuslautakunnan arvioinnin tulokset raportoidaan valtuustolle vuosittain annettavassa arviointikertomuksessa. Arviointikertomus käsitellään valtuustossa tilinpäätöskokouksen yhteydessä.

Laihian kunnanvaltuusto on valinnut toimikaudeksi 2021–2025 tarkastuslautakunnan, jonka kokoonpano on tilikauden 2021 arvioinnin osalta ollut seuraava.

Jäsen	Varajäsen
Heikki Mäkinen, puheenjohtaja	Kimmo Rahnasto
Lea Ranne, varapuheenjohtaja	Aino Tuomela
Asko Koivisto	Timo Riiki
Vuokko Rintala	Marja-Liisa Harri
Arto Tuomisto	Miika Pohjola

Kunnan tilintarkastajana on tilikaudella 2021 toiminut tilintarkastusyhteisö KPMG Oy Ab, vastuunalaisena tilintarkastajana JHT, HT Ilari Karhu / JHT, HT Kati Mäntylä / JHT, KHT Elina Pesonen. Tarkastuslautakunnan sihteerin tehtäviä on tilikaudella 2021 hoitanut kokouksissa 16.9.–14.12.2021 (kokoukset 1–4) Ilari Karhu, 26.1.2022 (kokous 5) Sinikka Alamylläri ja 23.2.–14.6.2022 (kokoukset 6–11) Marju Erkkilä.

Arviointia varten lautakunta on hyväksynyt toimikaudekseen arviointisuunnitelman painopistealueineen sekä tarkemman työohjelman kutakin vuotta varten. Vuonna 2021 painopistealueena ovat olleet perusturva- ja sivistyslautakunnat.

Tarkastuslautakunta on pitänyt 11 kokousta tilikauden 2021 arviointiin liittyen. Tilintarkastaja on osallistunut viiteen kokoukseen.

2. Edellisen arviointikertomuksen havaintojen johdosta tehtyjen toimenpiteiden arviointi

Kunnanhallitus on käsitellyt kokouksessaan 20.9.2021 § 209 kommentit ja toimenpiteet arviointikertomuksen 2020 huomioista. Tarkastuslautakunta toteaa, että arviointikertomuksessa 2020 esitettyihin havaintoihin on kiinnitetty huomioita.

3. Viranhaltijoiden kuuleminen

Tarkastuslautakunta on kokouksissaan kuullut työohjelmansa mukaisesti seuraavia viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä:

- kunnanjohtaja Juha Rikala
- talousjohtaja Sinikka Alamylläri
- vs. sivistystoimenjohtaja Markku Laukkonen
- tekninen johtaja Jari Mansikka-Aho
- terveys- ja hyvinvointijohtaja Helena Lahtinen
- kunnanvaltuuston puheenjohtaja Janne Laine
- kunnanhallituksen puheenjohtaja Minna Niemi

4. Talouden toteutumisen arviointi

Vuonna 2021 koronapandemian jatkuminen on aiheuttanut edelleen haasteita kuntien talouteen ja toimintaan. Hallinnon osalta vuonna 2021 hyväksytyt sote-uudistuksen myötä hyvinvointialueisiin siirtymiseen liittyviin muutoksiin valmistautuminen aloitettiin ripeästi ja työtä on vielä paljon edessä myös tuleville vuosille. Laihialla siirryttiin uuteen toimielinmalliin yhdistämällä tekninen lautakunta ja rakennus- ja ympäristölautakunta ja teknisen lautakunnan alle perustettiin erillinen ympäristöjaoisto. Aikaisemmin perusturva- ja vapaa-aikalautakunnan sekä osin sivistyslautakunnan alla käsiteltävien kuntalaisten hyvinvointiin liittyviä asioita käsittelemään perustettiin hyvinvointilautakunta. Hyvinvointipalveluiden vastuulla on kehittää, suunnitella ja järjestää vapaa-ajan toimintamahdollisuuksia sekä luoda yleiset edellytykset kuntalaisten liikunta-, nuoriso-, kirjasto- ja kulttuuritoiminnalle. Koulujen johtokunnat lakkautettiin, konserni- ja elinvoimajaostot yhdistettiin ja metsä- ja maanostotoimikunnat yhdistettiin. Laihian kunnan velvoite kattaa taseen alijäämä on edellyttänyt tiukkaa taloudenpitoa. Verotulojen kasvun, harkinnanvaraisen valtionosuuden, pandemiakorvauksen, omaisuuden siirtojen sekä säästötoimien avulla taseen kertynyt alijäämä on saatu katettua määräjassa.

4.1 Tilinpäätös ja talousarvion toteutuminen

Toimintatuotot nousivat edelliseen vuoteen verrattuna 670 tuhatta euroa, mikä vastaa n. 13,5 %:n nousua edelliseen tilikauteen verrattuna. Toimintakulut kasvoivat n. 2,6 miljoonaa euroa, mikä vastaa n. 5 %:n kasvua viime tilikaudesta. Toimintakulut kasvoivat mm. esiopetuksen ja sosiaalitoimen osalta. Toimintakatteeksi muodostui -48,3 miljoonaa euroa. Toimintakate nousi edellisvuodesta n. 4,1 % ollen n. 1,9 miljoonaa euroa edellisvuotta heikompi.

Verotulot kasvoivat n. 1,6 miljoonaa euroa. Laihian kunnalle myönnettiin harkinnanvaraista valtionosuutta n. 1,5 miljoonaa euroa. Valtionosuudet pienenevät 124 tuhannella eurolla edelliseen tilikauteen nähden. Vuosikate muodostui 3,6 miljoonaa euroa positiiviseksi.

Poistot olivat 2,1 miljoonaa euroa, hieman suuremmat kuin edellisvuonna. Tilikauden tulos muodostui 2,1 miljoonaa euroa ylijäämäiseksi. Vuosikate kattaa poistot 168 %. Tilinpäätöksen osoittama kumulatiivinen ylijäämä on n. 1,6 miljoonaa euroa, joten kertynyt alijäämä on saatu katettua.

Investointimenot toteutuivat noin 3,0 miljoonana eurona. Investointimenoihin talousarviomuutoksen jälkeen oli budjetoitu 2,6 miljoonaa euroa, joten ero muutettuun talousarvioon on 433 tuhatta euroa. Investointitulojen toteuma oli 244 tuhatta euroa, noin 30 tuhatta euroa enemmän kuin budjetoitu.

4.2 Talouden tasapainoisuus

Kuntalain 110 §:n mukaan kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan.

Kunnan taseessa on tilikauden tulos huomioiden kertynyttä ylijäämää 1,6 miljoonaa euroa. Vuoden 2021 tilikauden tulos 2,1 miljoonaa euroa kattaa edellisvuosien kertyneen alijäämän.

Tunnuslukujen tarkastelu Laihian kunnan tietojen perusteella.

Kunta	2021	2020	2019	2018
Vuosikate (1000 €)	3 640	4 039	1 133	422
Vuosikate €/asukas	460	505	141,4	52,3
Tilikauden tulos (1000 €)	2 137	1 966	32	-1 531
Omavaraisuusaste %	36,4	32,6	28,5	29,2
Suhteellinen velkaantuneisuus %	57,8	63,3	74,2	73,2
Vuosikate/poistot %	168	195	55,4	21,6
Kassan riittävyys, pv	13	8	3	3
Lainat €/asukas	3 481	3 734	4 064	3 882
Lainakanta (1000 €)	27 555	29 865	32 575	31 285
Kunnan asukasmäärä	7916	7999	8016	8058

Kaavio 1. kunnan talouden tasapainoisuutta kuvaavat luvut

Vuosikate kertoo sen tulorahoituksen, joka juoksevien menojen maksamisen jälkeen jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainojen lyhennyksiin. Perusoletus on, että tulorahoitus on riittävä, jos vuosikate on vähintään käyttöomaisuuden poistojen suuruinen.

Omavaraisuusaste kuvaa kunnan vakavaraisuutta ja kykyä selviytyä pitkän aikavälin sitoumuksista. Omavaraisuuden tavoitetasona voidaan pitää kuntatalouden keskimääräistä 70 %:n omavaraisuutta. Alle 50 %:n omavaraisuusaste kunnalla kertoo suuresta velkarasitteesta ja heikosta omavaraisuudesta.

Suhteellinen velkaantuneisuus kertoo, kuinka suuri osa tuloista tarvitaan vieraan pääoman takaisinmaksuun. Mitä pienempi kyseinen tunnusluku on, sitä paremmat mahdollisuudet kunnalla on selvittää velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

Tunnuslukujen tarkastelu kuntakonsernin tietojen perusteella.

Konserni	2021	2020	2019	2018
Vuosikate (1000 €)	5 048	5 609	2 486	1 302
Vuosikate €/asukas	637,7	701,2	310,1	161,6
Tilikauden tulos (1000 €)	1 272	2 201	-703	-1 773
Omavaraisuusaste %	27,7	27,4	24,6	26,2
Suhteellinen velkaantuneisuus %	73,1	73,2	81,6	80,9
Vuosikate/poistot %	133,3	165,4	78,0	42,3
Kassan riittävyys pv	22	20	22	14
Lainat €/asukas	5 404	5 173	5 385	5 073
Lainakanta	44 105	42 860	44 784	43 045
Lainanhoitokate	0,74	1,62	0,75	0,50
Kunnan asukasmäärä	7 916	7 999	8 016	8 058

Kaavio 2. kuntakonsernin talouden tasapainoisuutta kuvaavat luvut

Talouden tunnuslukujen osalta tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota sekä kunnan että kuntakonsernin omavaraisuusasteen, lainanhoitokatteeseen ja lainakantaan. Tunnusluvut ovat vertailussa kuntien keskimääräistä heikommalla tasolla.

4.3 Kunnan lainamäärän kehitys

Laihian kunnan lainakanta oli tilikauden 2021 lopussa yhteensä 27,6 miljoonaa euroa. Edellisenä vuotena vastaavana ajankohtana luku oli 29,9 miljoonaa euroa. Lainakanta asukasta kohden on pienentynyt edellisvuoden 3 734 eurosta 3 481 euroon.

4.4 Kunnan tulo- ja kulurakenteen kehitys

Kunnan toimintatuotot tilinpäätöksessä 2021 olivat yhteensä 5,65 miljoonaa euroa (vuonna 2020 luku oli 4,97 miljoonaa euroa). Toimintakulut tilinpäätöksessä olivat 53,98 miljoonaa euroa (tilinpäätöksessä 2020 yhteensä 51,4 miljoonaa euroa).

Verotulojen toteuma oli 32,8 miljoonaa euroa (vuoden 2020 tilinpäätöksessä oli 31,3 miljoonaa euroa). Valtionosuudet pienivät ollen tilinpäätöksessä noin 19,1 miljoonaa, vuoden 2020 tilinpäätöksessä valtionosuudet olivat yhteensä 19,3 miljoonaa euroa.

4.5 Vertailu kriisikuntia kuvaavien tunnuslukujen raja-arvoihin

Tunnuslukuja tarkastellaan kuntakonsernin tietojen perustella. Arviointimenettely voidaan aloittaa, jos a) kunnan konsernitaseeseen kertynyt alijäämä/asukas on viimeisimmässä tilinpäätöksessä yli 1000 euroa/asukas ja sitä edeltävässä tilinpäätöksessä vähintään 500 euroa/asukas tai b) kunnan ja kuntakonsernin talouden tunnusluvut ovat kahtena peräkkäisenä vuotena täyttäneet kaikki laissa säädetyt raja-arvot, jotka ovat:

Kriisikuntakriteeri	Raja-arvo	Laihian kunta	Raja-arvo
Kuntakonsernin vuosikate on ilman kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 30 §:n mukaan myönnettyjä harkinnanvaraisen valtionosuuden korotusta negatiivinen.	< 0	5.048	ei ylity
Tulovero % on vähintään 1,0 % korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskimääräinen tuloveroprosentti (20,02 % + 1 % = 21,02 %)	21,02 %	21,75 %	ylittyy
Asukasta kohden laskettu kuntakonsernin lainamäärä ylittää kuntakonsernien keskimääräisen lainamäärän vähintään 50 prosentilla.	7.454 (2020)	5.404	ei ylity
Kuntakonsernin suhteellinen velkaantuminen on vähintään 50 prosenttia.	50 %	73,1 %	ylittyy

Kaavio 3. kriisikuntakriteerit

Uusia raja-arvoja sovelletaan ensimmäisen kerran vuonna 2022 vuosien 2020 ja 2021 tilinpäätösten tunnuslukujen perusteella. Kertynyt ylijäämä/asukas on viimeisimmässä konsernitilinpäätöksessä 45,3 euroa/asukas ja sitä edeltävässä konsernitilinpäätöksessä -105,2 euroa/asukas. Tarkastuslautakunta toteaa, että kunnan tuloveroprosentti ja kuntakonsernin suhteellinen velkaantuminen ovat raja-arvoa korkeammalla tasolla.

**Tarkastuslautakunta toteaa, että talouden tasapaino on saavutettu. Lautakunta on tyytyväinen kunnassa tehtyihin talouden tasapainottamistoimiin. Harkinnanvaraisen valtionosuuden ja vero-
tulojen kasvun lisäksi on suunnitelman mukaisesti yhteistoimintaneuvotteluin supistettu henki-
löstökuluja ja omaisuuden myynneillä kasvatettu tuottoja.**

5. Laihian kunnan strategia

Kuntastrategia määrittää kunnan ohjaamisen. Kuntastrategia otetaan huomioon talousarvion ja -suunnitelman laadinnassa.

Laihian kunnanvaltuusto on kokouksessaan 26.3.2018 hyväksynyt kuntastrategian vuosiksi 2018–2022. Kuntastrategian mukaiset painopisteet ovat:

- **Komiasti nuuka:** Laihian markka on päivittynyt euroaikaan, mutta sisin on säilynyt: Laihialla osataan tehdä asiat taloudellisesti ja tehokkaasti;
- **Hyvinvoiva:** Toimivat peruspalvelut ja vapaa-ajanviettopaikat sekä kattavat harrastusmahdollisuudet rakentavat hyvinvoinnin perustan;
- **Viihtyisä:** Kunta kahden maakunnan rajalla on lähellä kaikkea, silti rauhallinen, puhdas ja turvallinen;
- **Pieni ja ketterä:** Asiat hoituvat nopeasti ja asiakaslähtöisesti, oli sitten kysymyksessä tontti-asiat, päivähoitopaikan järjestäminen tai mikä tahansa kuntalaista, yritystä tai yhteisöä askarruttava asia: Kunnantalon ovet ovat avoinna!
- **Yhteisöllinen:** Laihialla kökkähenki elää ja voi hyvin – niin kunnan, kuntalaisten kuin yhteisöjenkin toiminnassa.

Kuntastrategia rakentuu kolmeen eri tavoitteeseen, joita ovat kuntalaisten hyvinvointi, kunnan vetovoimaisuus ja talouden tasapaino, sekä neljään asiakasarvoon, joita ovat turvallinen arki, toimiva palveluverkko ja ympäristö, keskusteleva kunta ja tilaa toimia ja hengittää.

Valtuustotason kuntastrategian pohjalta lautakuntatason on tullut muodostaa oma tavoiteasettelunsa ja mittaristonsa siten, että talousarvioon kirjatuihin tavoitteisiin näkyy selkeästi yhteys kunnan strategiaan, tavoitteisiin ja arvoihin.

Uuden kuntastrategian laadintaan liittyen tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota kuntatalouden, sekä lähialueiden että maailmantilanteen nopeisiin muutoksiin ja suosittelee että kuntastrategia tarkistettaisiin ja mahdollisesti päivitetäisiin kerran valtuustokauden aikana.

6. Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet

6.1 Kunnanhallitus ja keskushallinto

Kunnanhallituksen tavoitteena on tilikauden 2021 aikana ollut vahvistaa hankintaosaamista eri hallintokunnissa valmistelemalla hankintastrategia päätöksentekoon ja aloittaa sen toimeenpano sekä vahvistaa henkilöstöosaamista eri hallintokunnissa kartoittamalla ja päivittämällä henkilöstöohjeistukset sekä vahvistamalla esimiesosaamista. Tavoitteena on ollut vahvistaa osallisuuden rakenteita sekä kehittää osallisuutta kuvaavia hyte-indikaattoreita kehittämällä vaikuttamistoimielinten toimintamuotoja kunnan toiminnassa ja hyvinvointikuntayhtymän valmistelutyössä sekä vakiinnuttamalla kunnan ja järjestöjen yhteistyörakenne. Talouden tasapainottamistyössä on tehty toimenpiteitä taseen alijäämän kattamiseksi määräajassa mm. yhteistoimintamenettelyn avulla.

Keskushallinnon tavoitteena on ollut tehostaa keskeisten tukipalvelusovellusten käyttöä sekä kehittää it-infraa uusien ohjelmistojen käyttöönotolla. Langatonta tiedonkäsittelyä kehitetään ja varaudutaan etätyöskentelyn laajentamiseen. Lisäksi tavoitteena on ollut varmistaa lakisääteiset toiminnot yhteistoimintamenettelyn päätösten mukaisista henkilöstösäästöistä riippumatta priorisoimalla lakisääteiset tehtävät muiden kehittämistehtävien edelle.

Hankintastrategia on valmistunut tilikauden 2022 alussa ja käsitelty kunnanhallituksessa 31.1.2022 sekä kunnanvaltuustossa 28.3.2022. Vaikuttamistoimielimet ovat edustettuina hyvinvointilautakunnissa sekä hyvinvointikuntayhtymän neuvostoissa. Järjestöyhteistyö on käynnistynyt. Alijäämä on saatu katettua tilinpäätöksessä 2021. Henkilöstöön liittyvät kehittämistoimet eivät ole edenneet henkilöstöpäällikön irtisanouduttua.

Uusia palkka- ja henkilöstöhallinto-ohjelmia ei ole saatu käyttöön. Taloushallintorakenteiden kehittämistyö on käynnissä. Etätyöskentely on mahdollistettu VPN-yhteyksien ja työajan mobiiliseurannan avulla. Henkilöstösäästöistä riippumatta lakisääteiset tehtävät on saatu tehtyä, muuhun kehittämistyöhön ei ole ollut riittävästi resurssia.

Kunnanhallitus on kokouksissaan 21.9.2020 § 168 ja 20.9.2021 § 214 päättänyt, että terveys- ja hyvinvointijohtajan viran tarpeellisuutta tarkastellaan niiden kokemusten myötä, joita saadaan sekä hyvinvointijohtajan tehtävistä että vapaa-aikapäällikön viransijaisuuden hoidosta. Tiedonkeruun käsittelyn määräajaksi on päätetty 1.9.2022. Tarkastuslautakunta on kuulemisissaan käynyt läpi asiaa ja odottaa kunnanhallituksen raporttia kunnanvaltuustolle.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota sähköisten palvelujen ja järjestelmien kehittämiseen. Palvelujen saatavuuden kannalta on tärkeää huomioida myös kuntalaisten näkökulmasta sekä perinteisten ja digipalvelujen toimiva yhteensovittaminen.

6.2 Perusturvalautakunta

Perusturvan toimialalla on tapahtumassa laajoja uudistuksia palvelu- ja toimintarakenteiden osalta. Laihian kunnan sote-toiminnot siirtyivät Pohjanmaan hyvinvointikuntayhtymään 1.1.2022. Sote-uudistusta koskeva lainsäädäntö tuli voimaan 1.7.2021, jonka myötä vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä siirtyy uusille hyvinvointialueille 1.1.2023 alkaen. Uudistukset vaikuttavat olennaisesti alueen palvelu- ja toimintarakenteisiin. Palvelujen tarpeen kasvu sekä vaikutukset talouteen ja henkilöstöön on huomioitu perusturvan toimintaympäristön ja palvelutarpeiden muutoksissa suunnittelukaudelle 2021–2023. Suunnitelmavuosien painopistealueina ovat

taloudellisuus, muutosjohtaminen sekä uusien toimintamallien kehittäminen ja vakiinnuttaminen käytäntöön.

Toiminnallisina tavoitteina on ollut kunnan sote-toimintojen hallittu siirto Pohjanmaan Hyvinvointikuntayhtymään, sopivan sote-palvelukokonaisuuden muotoilu ja henkilöstön saatavuuden turvaaminen. Tavoitteena on ollut vahvistaa kustannushallittavuutta ja ottaa käyttöön uusia työmenetelmiä.

Koronapandemian jatkuminen vaikutti edelleen merkittävästi perusterveydenhuollon toiminta-alueella. Toimintojen muutokset lisäsivät menoja erityisesti henkilöstön osalta. Hoitajavastaanotto-käynnit miltei kaksinkertaistuvat vuoden 2021 aikana. Resurssipula näkyy perusturvalautakunnan kaikilla toimialueilla, perusterveydenhuollossa henkilöstövajetta on erityisesti laitos- ja välinehuoloin toiminnoissa. Pandemiatilanteesta huolimatta lääkärin vastaanotolle on päässyt hoitotakuun asettamissa rajoissa. Hammashuollon tilanne on ollut huolestuttava, hammaslääkärin ostopalvelu-toiminta ei toteutunut ja kiireettömään hoitoon on yli vuoden pituinen jono.

Perusturvalautakunnalle tehdyn lisätalousarvion jälkeen toteuma jäi alle lopullisen budjetin. Tarkastuslautakunta toteaa, että erityisesti koronapandemian takia menojen ennustaminen on ollut vaikeaa.

Tarkastuslautakunta pitää hyvänä, että hammaslääkärin jonoja on purettu tarjoamalla vastaanottoaikoja myös iltaisin ja viikonloppuisin.

Kotisairaanhoidon ja kotipalvelujen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteuman esittämistä tilinpäätöksellä tulisi selventää. Palvelujen vaikutusten arvioinnin tuloksia on lautakunnan näkemyksen mukaan hankala tulkita.

Perusturvan sosiaalitoimen toiminnallisina tavoitteina on hyvinvointikuntayhtymään siirtymisen valmiuden lisäksi avopalveluiden kehittäminen kustannustehokkaasti, laatuajattelun käyttöönotto ja SHQS laaduntunnustuksen ylläpitäminen, kykyviisari-menetelmän käytön laajentaminen työttömien aktivoinnissa sekä omaishoitajien työn tukeminen intervallipaikkojen käytön tehostamisella.

Henkilöstö- ja resurssivaje on vaikuttanut toiminnallisten tavoitteiden toteumaan. Laadunvalvonnan kehittämistoimenpiteitä on jäänyt toteuttamatta eikä kuntouttavan työtoiminnan tyhmätoimintoja ei ole toteutettu kunnan omana toimintana. Omaishoidon tuen osalta lakisääteisten vapaiden järjestämiseen myönnettävän palvelusetelin käyttö on lisääntynyt.

6.3 Sivistyslautakunta

Sivistys- ja varhaiskasvatuslautakunta muuttui 1.6.2021 valtuuston päättämän toimitusmuutoksen johdosta sivistyslautakunnaksi. Uuden lautakunnan alaisia toimintoja ovat varhaiskasvatus-, perusopetus- ja lukiopalvelut sekä Vaasan kansalaisopisto Alman ja Kuula-opiston tarjoamat palvelut. Kirjastotoiminta siirtyi hyvinvointilautakunnan alle. 610 tuhannen euron lisämäärärahan jälkeenkin sivistyslautakunnan kokonaisbudjetti ylittyi 475 tuhannella eurolla eli 3,2 %.

Varhaiskasvatuksen toiminnalliset tavoitteet tilikaudelle 2021 ovat olleet mm. uusien hoitopaikkojen luomisella varmistaa varhaiskasvatuspaikkojen riittävyys, toisaalta toiminnan sopeuttaminen syntyvyyden laskuun ja tähän peilaten henkilöstötarpeen kartoitus. Henkilöstön jaksamisen tukeen panostetaan ja varhaiskasvatuksen johtamisjärjestelmää pyritään uudistamaan toimitusmuutos huomioiden mm. esihenkilöiden töiden järjestelyllä. Lisäksi tavoitteena on ollut tukitoimien

tehostaminen varhaisen puuttumisen mallilla, liikunnallisten elämäntapojen vakiinnuttaminen varhaiskasvatyksiköissä, kiusaamisen ehkäiseminen ja positiivisen pedagogiikan omaksumisen vahvistaminen.

Talousarvion ylitys johtuu päiväkotiin perustetusta yhdestä ryhmästä, jota ei ollut budjetoitu. Ryhmäperhepäivähoitoyksiköitä ei pystytty sulkemaan kuin yksi ryhmä.

Toiminnalliset tavoitteet ovat toteutuneet. Liikunnallisten elämäntapojen vakiinnuttamisen tavoitetta on toteutettu Opin liikkuen-hankkeen kautta. Hanke on toteutettu kokonaisvaltaisesti yhdessä sidosryhmien kanssa. Hankkeen myötä liikunnan lisääminen sekä yksiköissä, perheissä että henkilöstön omassa arjessa on aktivoitunut. Henkilöstön liikuntapassit, erilaiset tapahtumat ja lasten lajikokeilut yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa ovat tutustuttaneet kuntalaisia Laihian tarjomiin erilaisiin liikuntalajeihin ja -paikkoihin.

Esiopetuksen tavoitteina on ollut lasten päivähoidon järjestäminen niin, että koulukuljetusten tarve ja kustannukset pysyvät matalina, hallintomallin kehittäminen, toiminnallisten oppimismenetelmien vakiinnuttaminen sekä lasten osallisuuden ja aktiivisuuden tukeminen. Toiminnalliset tavoitteet ovat pääosin toteutuneet. Lisäbudjetista huolimatta nettomenot ylittivät talousarvion 6,8 %. 5-vuotiaiden lasten esiopetuskokeilua varten kunta sai määrärahan opetus- ja kulttuuriministeriöltä.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että vaikka syntyvyys on laskussa ja kouluikäisten lasten määrä tulee laskemaan, budjetoinnissa tulisi kuitenkin osata ottaa huomioon nopeatkin muutokset väestörakenteessa.

Varhaiskasvatuksen tehtäväalueen osalta päätettiin 460 tuhannen euron lisätalousarviosta. Tästä huolimatta kulut ylittyivät 150 tuhannella eurolla. Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota budjetointiin. Lisäbudjettia vaatineet ryhmäjärjestelyt on huomioitu talousarvion toiminnallisissa tavoitteissa.

Perusopetuksen tavoitteina on ollut mm. kuljetusoppaan päivitys ja kuljetusreittien kilpailutus, yhtenäiskoulun hallintomallin täyttämisen, koulunkäynnin tukeminen ja oppilashuollon vahvistaminen psykologivirkojen täyttämisen avulla sekä liikuntaluokatoiminnan kehittäminen. Toiminnalliset tavoitteet ovat pääosin toteutuneet. Yhteiskoulun hallintomallin kehittäminen on kesken. Perusopetuksen budjetti ylittyi 3,6 %, merkittävimpinä toimisto- ja asiantuntijapalvelut sekä matkustus- ja kuljetuspalvelut. Asiantuntijapalveluiden ostoihin on saatu valtion koronatukea.

Lukion opetustarjonta on toteutunut suunnitelman mukaan. Tavoitteena on ollut sujuvampi siirtyminen korkeakouluopintoihin ja työelämään kehittämällä yliopisto- ja korkeakoulu yhteistyötä sekä työelämään tutustumista sidosryhmien kanssa. Yhteistyö Vaasan yliopiston ja työelämän asiantuntijoiden kanssa on toteutunut. Lukio on mukana Erasmus-hankkeessa kansainvälisyyskasvatuksen kehittämiseksi ja vahvistamiseksi. Opiskelijan hyvinvoinnin vahvistamista ja jaksamisen tukemista on toteutettu mm. Liikkuva opiskelu -hankkeen avulla.

Lukion budjetti ylittyi 4,6 %. Oppivelvollisuuden laajentamisen myötä tullut opetuksen maksuttomuus on aiheuttanut oppikirjamateriaalien ja opiskelijoille käytössä olevien tietokoneiden osalta merkittäviä lisäkustannuksia, jotka ovat etenkin aloitusvaiheessa suuremmat kuin valtiolta saatava rahoitus.

Lukion maksuttomuus tuli velvoittavaksi vasta 2020 lopulla, jolloin talousarvio oli jo vahvistettu. Tarkastuslautakunnalle on jo tilikauden aikana esitetty, että määräraha vuodelle 2021 tulee ylitymään.

Aikuiskoulutuksen kustannukset ovat laskeneet opetustuntien määrään nähden. Tarkastuslautakunta toteaa, että kustannukset ovat linjassa toteutuneiden opetustuntien ja kurssien suhteen.

Kirjastosalin saneerauksen vuoksi kirjasto on toiminut väistötiloissa osan vuotta, mikä aiheutti ylimääräisiä kuluja. Talousarviossa on tästä huolimatta pysytty. Kirjastossa on tavoitteiden mukaisesti otettu käyttöön omatoimijärjestelmä, osallistuttu erilaisiin kehittämishankkeisiin ja järjestetty tapahtumia. Kulttuuriavustusten myöntämisperusteiden ja hakuaikojen uudistaminen siirrettiin kunnan organisaatiomuutoksen vuoksi vuodelle 2022.

Tarkastuslautakunta on tyytyväinen kirjaston kehittämisen eteen tehtyihin toimiin talousarvion raameissa. Remontin myötä palvelut ovat parantuneet ja lautakunnan näkemyksen mukaan esimerkiksi itsepalvelukirjaston toiminnasta saatu palaute on ollut positiivista.

Vapaa-aikalautakunnan tehtäväalueilla liikuntatoimen osalta talousarvio ylittyi 7,5 % ja moni toiminnallinen tavoite jäi toteutumatta. Koronapandemia on vaikeuttanut toimintaa ja tehtäväalueen henkilöstöresurssit eivät ole riittävät. Liikunta-alueiden ja -paikkojen kunnossapidon ja kehittämisen suhteen on haasteita. Nuorisotoimen osalta talousarvio alittui ja toiminnalliset tavoitteet ovat toteutuneet. Nuorisovaltuuston edustajat on nimetty lautakuntiin, nuorisovaltuustoon ja YHYRES-yhdistyksen nuorisosaostoon. Talouden tasapainottamistoimista johtuen nuorisotyössä on vähennetty henkilöstöä.

Tarkastuslautakunta toteaa, että vapaa-aikalautakunnan toiminnassa on ollut paljon haasteita. Henkilöstön vaihtuvuuden osalta sijaisuuksien järjestämisessä on ollut haasteita ja vaikuttanut merkittävästi käytännön toimintaan. Toiminnallisista tavoitteista muun muassa liikuntapoliittinen ohjelma jäi toteuttamatta.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota nuorisotoimen henkilöstöjärjestelyihin. Nuorten hyvinvointiin panostaminen on nykytilanteessa erityisen tärkeää. Henkilöstöresurssin vähentämisen kohdistamista nuorisotoimeen ei lautakunnan näkemyksen mukaan ole alun perin suunniteltu ja perusteltu. Koronatilanteen helpottuessa nuorisotilojen ja uimahallin kiinni pysyminen valvojen ja henkilökunnan puuttumisen vuoksi huolestuttaa tarkastuslautakuntaa.

Puheenjohtaja Heikki Mäkinen ei esteellisenä osallistunut vapaa-aikalautakuntaa koskevaan arviointiin.

6.4 Tekninen lautakunta

Tekninen lautakunta sekä rakennus- ja ympäristölautakunta yhdistettiin yhdeksi lautakunnaksi 1.6.2021. Tehtäväalueet ovat tekninen toimi, tilahallinta, liikennealueet, yleiset alueet, jätehuolto, liikenneolot, pelastustoimi ja vesihuoltolaitos. Teknisen lautakunnan miltei kaikilla tehtäväalueilla myös toiminnalliseksi tavoitteeksi on asetettu talousarvion pitävyyteen ja kustannusten hallintaan liittyvät toimenpiteet. Merkittäviä talousarvion ylityksiä ei tapahtunut.

Teknisen toimen tavoitteina on ollut palvelun tason ylläpito sekä sairauspoissaolojen vähentäminen ja työhyvinvoinnista huolehtiminen. Talouden toteuman seuranta on tehostettu talousarvion pitävyyden tavoitteen mukaisesti. Pitkäaikaiset sairauspoissaolot vähenivät. Työhyvinvoinnin panostamisen toimenpiteenä on nostettu varhainen puuttuminen ongelmiin ja epäkohtiin kaikilla organisaation tasoilla. Työhyvinvointiin on panostettu lähinnä parantamalla esimiestyötä.

Tilahallinnan tehtäväalueella toiminnalliset tavoitteet liittyivät kiinteistöjen kunnossapitoon, tilojen käyttöasteeseen ja menojen hallintaan. Toiminnalliset tavoitteet ovat pääosin toteutuneet. Käyttömenoja seurataan kuukausitasolla, kiinteistöjen kuntoa kartoitetaan jatkuvasti yhteistyössä työterveyshuollon, kouluterveydenhoitajan ja työsuojelun kanssa ja ongelmiin puututaan nopeasti. Tiedottamista

kehitetään. Tilahallinnan osalta talousarvio ylittyi sähkön hinnan ja lämmityskulujen nousun seurauksena. Myös aerauskulut nousivat edellisvuodesta.

Liikennealueiden ja yleisten alueiden osalta toiminnalliset tavoitteet ovat toteutuneet. Urakoitsijoiden kanssa on kokoonnuttu kuukausittain käymään läpi toimenpiteet ja palautteet.

Pohjanmaan pelastuslaitos hoitaa Laihian palo- ja pelastustoimen tehtävät. Talousarviossa pysyttiin.

Rakennus- ja ympäristölautakunta pysyi talousarviossa. Toiminnalliset tavoitteet toteutuivat lautakuntien yhdistämisen ja hakijan lupamenettelyn selkeyttämisen osalta. Valtateiden vaikutusalueen osayleiskaava on valmistunut, mutta luonnosta ei ole julkaistu viivästyneen tiehankesuunnittelun takia. Tavoitteena on ollut osaamisen vahvistaminen koulutusta lisäämällä, toteumaa ei ole mainittu.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota hankesuunnitelmien laadinta- ja käsittelyprosessiin. Lautakunta katsoo, että tulevaisuudessa hankesuunnitelmia tehdessä suunnitelma viedään asiantuntijalautakunnan käsittelyyn ennen hankesuunnitelman viemistä eteenpäin.

7. Henkilöstö

Henkilöstön lukumäärä kasvoi vuoden 2021 aikana. Vakituisen henkilöstön lukumäärä tilikauden lopussa oli 316 (2020: 311) ja määräaikaisten 72,1 (2020: 64,3).

Vuoden 2021 henkilöstöstä jäi eläkkeelle 7 henkilöä ja muusta syystä lähteneitä oli 16 henkilöä. Palvelukseen tuli vuoden aikana 16 uutta vakinaista henkilöä.

Poissaolopäivät ovat vähentyneet edellisvuodesta. Poissaolopäiviä oli yhteensä 14 610 (2020: 18 648), joista lomautuspäiviä 415. Sairauspoissaolot ovat vähentyneet.

Koronatilanteesta huolimatta sairauspoissaolot ovat vähentyneet. Palaute työterveyshuollon palveluista on ollut myönteistä. Työkyvyn tuen ja työpaikkatoiminnan suoritteet ovat lisääntyneet merkittävästi edellisvuodesta. Tarkastuslautakunta on tyytyväinen työterveyshuollon ja työhyvinvoinnin kehittämiseen. Palvelujen saatavuus on parantunut.

Sisäilmatyöryhmät ovat toimineet edelleen aktiivisesti ja tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tilanne on parantunut.

8. Yhteenveto

Tarkastuslautakunta huomioi, että kunnan asukasluku on laskenut 80 henkilöllä ja syntyvyys on laskussa. Kunnan asukasmäärä on laskenut yli 200 henkilöllä vuodesta 2016. Tarkastuslautakunta katsoo, että väestörakenteen kehitys huomioidaan myös kuntastrategian laadinnassa.

Tarkastuslautakunta on arvioinnissaan ottanut huomioon kuntatalouden pitkän aikavälin kehitystrendeihin. Väestön ikärakenteen muuttuminen, alueellinen eriytyminen sekä sote-uudistus vaikuttavat merkittävästi kuntien toimintaan ja toimintaympäristöön. Toimintamenot kasvavat ja monipuolinen palveluntarve väestössä lisääntyy, mikä on tärkeää huomioida sekä talousarvion laadinnassa että toiminnallisten tavoitteiden asettamisessa.

Lisäksi ulko- ja turvallisuuspolittiset muutokset heijastuvat koko yhteiskuntaan ja myös kuntasektorille. Toiminnan ja talouden suunnittelussa varautuminen, turvallisuus ja riskienhallinta tulevat korostumaan. Myös sisäisen valvonnan ja toiminnan vaikuttavuuden arvioinnin merkitys korostuu.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä arviointikertomuksen jälkiseurantaa. Keskeistä arviointityön merkityksen kannalta on se, miten arviointikertomusta ja sen sisältöä käsitellään valtuustossa ja miten arviointia hyödynnetään kunnan toiminnassa.

Arviointikertomus vuodelta 2020 on käsitelty tarkastuslautakunnan toivomalla tavalla.

Tarkastuslautakunta jättää arviointikertomuksen vuodelta 2021 Laihian kunnanvaltuuston käsiteltäväksi ja esittää, että valtuusto pyytää arviointikertomuksessa esille tulleista asioista vastaukset tulosalueilta niin, että ne voidaan käsitellä kunnanhallituksessa 30.9.2022 mennessä.

Tarkastuslautakunta kiittää kunnan viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä sekä koko henkilökuntaa hyvästä yhteistyöstä vuonna 2021.

9. Allekirjoitukset

Laihialla 14. kesäkuuta 2022


Heikki Mäkinen
puheenjohtaja


Lea Ranne
varapuheenjohtaja


Asko Koivisto
jäsen


Vuokko Rintala
jäsen


Arto Tuomisto
jäsen